

WEIDEVOGELBESCHERMING IN WATERLAND IN 1988

H. Kamp

De zachte winter en het vroege voorjaar waren ook in Waterland (evenals in de rest van Nederland) oorzaak van een vroege start van het broedseizoen van weidevogels. Een natte maartmaand bracht drassige weilanden, zodat het in de weke bodem goed fourageren was voor broedvogels die snel in goede conditie kwamen voor eiproductie. Zo markeerde ik al op 2 april rond Broek in Waterland een gruttonest met één ei. Elders werden ook vroege grutto- en Kievitlegsels gevonden. Merkwaardigerwijs was er een uitzondering in de "Oude Venen", vanouds een goed Kievitegebied. Hier werd op 2 april nog geen enkel legsel gevonden. Vermoedelijk was de plas-dras situatie in deze slecht ontwaterde percelen dusdanig, dat de vogels een drogere periode moesten afwachten. De boeren hadden in maart bijna geen voorjaarsbewerkingen kunnen uitvoeren moesten dus eveneens op drogere weersomstandigheden wachten. Tot 11 april waren er op vele percelen nog geen trekkers verschenen, zodat vanaf half april veel achterstallig werk moest worden ingehaald. Deze combinatie van een vroege start van het broeden en cumulatie van voorjaarswerk vergrootte de risico's voor broedvogels. Bovendien steeg de temperatuur in april en mei zeer snel. De grasgroei kwam explosief op gang, zodat er abnormaal vroeg in Waterland kon worden gemaaid. Op 12, 13 en 14 mei was de eerste grassnede al gewonnen (10 tot 14 dagen eerder dan gebruikelijk). Verschillende boeren bevestigden, dat dit zelden was voorgekomen.

Dit vroege maaien bracht veel werk voor boeren en vogelaars met zich mee, die immers samen de weidevogelbescherming uitvoerden. Omdat er nog betrekkelijk weinig nesten waren uitgekomen, moest er dus om veel nesten heen worden gemaaid. Ongetwijfeld zijn veel legsels verloren gegaan op weilanden waar boeren niet worden geassisteerd door vogelaars. Alle energie en tijd wordt nu eenmaal gestoken in een optimale graswinning. Er blijft dan voor de boer weinig tijd over om zelf nesten te zoeken en te markeren, aangenomen dat hij er de nodige vogelkennis voor zou bezitten.

Uit menig weidevogelonderzoek is al geconcludeerd dat de intensivering van het agrarisch bedrijf vaak weinig speelruimte overlaat voor broedvogels, tenzij vogelaars nauw met boeren samenwerken om nesten te markeren en te sparen. Deze conclusie wordt andermaal getrokken in het uitstekende weidevogelboek "Kijken naar Weidevogels". De samenstellers, fotograaf Oene Moedt en bioloog Joop Brinkkemper, stellen uitdrukkelijk opnieuw vast, dat in de vrije agrarische gebieden de landbouwbelangen voorop staan. Juist omdat het om zo'n groot oppervlak gaat, is hier de samenwerking tussen boeren en vrijwillige vogelwachters de enige haalbare oplossing om nog wat van de weidevogelstand te redden.

Aan de hand van enige voorbeelden uit 1988 zal ik illustreren, hoe een samenwerking tussen boer en vogelaar het broedsucces van weidevogels kan bevorderen. Ik noem de boeren A en B.

Boer A is een uitstekend weidevogelkenner. Van jongs af is hij met weidevogels opgegroeid en nu rijdt hij in de broedtijd met stokken en nestbeschermers op de trekker. Zijn perceel werd al op 14 mei gemaaid. Op dat moment broedden er tien vogels, waarvan ik slechts vier nesten had kunnen merken. De andere zes had A zelf gevonden, zodat hij vervolgens om alle nesten heen maaide en de broedvogels in eilandjes van hoog gras zaten. Helaas sneuvelde er één Slob-eend die werd uitgemaaid, omdat hij bleef zitten. Op 25 mei werd op dit perceel vee geweid, zodat er tevoren zeven nestbeschermers tegen vertrapping dienden te worden geplaatst (drie nesten waren intussen uitgekomen).

Deze tijdrovende operaties leverden uiteindelijk acht succesvolle broedsels op. Slechts één Kievit had het nest (een incompleet legsel met twee eieren) om onbekende redenen verlaten.

Boer B heeft weinig kijk op weidevogels en kan zelf geen nest vinden. Hij heeft echter mijn aanbod om een goed weidevogelperceel te inventariseren dankbaar geaccepteerd. Ik merkte vijftien nesten met stokken (10 kievit-, 1 grutto-, 3 tureluur- en 1 scholeksternest). Op dit kleine perceel ging het blijkbaar om een soort kolonievorming die verband zou kunnen houden met een beter verdediging tegen predatoren. Op 13 april werd drijfmest verspreid, maar alle nesten konden worden gespaard en er werden geen eieren besmeurd. Slechts de Grutto verloor zijn eieren door predatie van Kokmeeuwen die op de drijfmest afkwamen. Op 18 mei wilde boer B het perceel maaien. Toch was hij best bereid enige dagen te wachten, indien ik dit beter voor de vogels vond. Intussen had één Kievit het nest verlaten (oorzaak onbekend). De instructie van B aan de loonmaaier bleek voldoende te zijn: het scholeksternest werd niet vernield en ook de andere vogels hebben er met succes gebroed. Daarna werd mij gevraagd om ook zijn overige land, ongeveer 25 ha, nog na te lopen. Helaas ontbrak mij hiervoor de tijd.

In Waterland blijken eenden die in de weilanden nestelen, nog de meeste problemen op te leveren en dan met name Slobeenden. Het voltooiën van een Slob-eendlegsel duurt ongeveer tien dagen. In die periode is de Slobeend nogal gevoelig voor verstoring. Ook in het begin van de broedperiode wordt menig nest verlaten, vooral wanneer er stokken en nestbeschermers moeten worden geplaatst. De nesten zijn namelijk in het hoge gras moeilijk op te sporen. Een Wilde Eend verlaat, bij het naderen van een trekker, voortijdig zijn nest om er pas veel later weer terug te keren. Slobeenden daarentegen zijn tijdens het broeden vaak zeer honkvast, zodat de snelle cyclomaaier onder deze eendesoot nogal eens de nodige slachtoffers maakt.

Naast de bekende weidevogels valt er in Waterland ook van andere vogels te genieten, zoals van Bergeenden met pullen, van jagende Torenavalken en Bruine Kiekendieven, van groepen Goudplevieren, van doortrekkende ruiters en Wulpen en van Gele en Witte Kwikstaarten. Veldleeuweriken en Graspiepers zijn er helaas minder talrijk geworden.

Een paar bijzondere waarnemingen die ik dit jaar in Waterland deed, was het horen van een Wielewaal in een klein polderbosje en een zingende Beflijster die op 18 april in de bomen rond een oud gemaal neerstreek. Daar had ik deze doortrekker (dezelfde?) ook al in 1987 omstreeks deze datum waargenomen. Tot slot nog enige opmerkelijke zaken bij de weidevogels: een solitaire Kievit die half augustus op slechts één ei zat te broeden en een Grutto die nu voor het tweede achtereenvolgende jaar op een vijflegsel zat in hetzelfde perceel als het jaar er voor.

Iedereen die in 1989 mee wil doen met onze groep om weidevogels te beschermen in Waterland, of onze groep wil versterken, wordt verzocht met mij contact op te nemen. Ook degene die nadere inlichtingen wenst, is van harte welkom.

H. Kamp
Burg. Hogguerstraat 271
1064 CP Amsterdam
020-132460